

Et undskyld fra digter- præsten

**Svend Aage Nielsens store bog
om Kaj Munk finder den røde
tråd i digterens liv**

bog

Svend Aage Nielsen: Kaj Munk: Jeg beder virkelig meget undskyldte. 376 sider. 299 kroner. Aalborg Universitetsforlag.

Kaj Munk havde det just ikke med at undskyldte sine holdninger. Derfor studser man over den titel, som Svend Aage Nielsen har valgt til sin omfattende og stofrige bog, af ham selv betegnet som en fortsættelse af det liv, han har haft og vel stadig har med Munk.

Svært er det at forestille sig, at hans dybe og detaljerede indsigt i digterens liv og virke overgås af nogen anden. Hans portræt af Munk er nuanceret, ikke ukritisk, men grundlæggende solidarisk. Det er et lærd og samtidig medrivende værk, der ofte polemisk og skarpt forholder sig også til noget af det, der tidligere er skrevet om Munk.

Undskyldningen angår det drama, Kaj Munk skrev som ganske ung, "Pilatus". Da det blev opført i juli 1941 ved Aarhus Bys købstadsjubilæum, indså han, at han havde ladet Pilatus slippe for billigt og havde lagt for stor og ensidig skyld på de jødiske ledere, der i den konkrete situation ville have Jesus korsfæstet.

Han undskyldte, at han havde fortegnet skyldforholdet, og fastslog, at det ikke er nok at være en pæn mand. For det er de pæne mænd, "der giver bisserne overtaget i verden". Det er sagens væsentlighed, der kan begrunde undskyldningens fremhævelse som titel, snarere end at den er dækkende for det samlede indhold.

Munk fremstilles i bogen som så nærværende, at man uvægerligt rammes af gnister fra det bål, som brændte i ham. Svend Åge Nielsen understreger, at den, der vil prøve at forstå mennesket Kaj Munk, ikke kommer uden om hans barndom. Ifølge Nielsens vurdering "er det muligt at spore kontinuitet i hans modsætningsmættede holdninger" helt tilbage fra hans tidlige år.

Grundlæggende drejer det sig om den moderkærlighed, han oplevede både hos sin biologiske mor og hos sin plejemor. Også fædrelands-kærligheden indførtes han i som dreng, ligesom han tidligt blev optaget af kærligheden mellem mand og kvinde. Dertil kærligheden til Norden og vore broderfolk dér.

Den positive optagethed, som Kaj Munk i 1930'erne vedkendte sig af Mussolini og Hitler, har Nielsen forståeligt nok svært ved at se "var drevet af kærligheden, som den beskrives i Det Nye Testamente". Som lyspunkter nævnes dramaet "Fugl Fønix" samt dramaet "Han sidder ved Smeltediglen", hvorfra en replik, der siges af biskop Beugel, er blevet værkets motto: "Men at tage menneskerettighederne fra mennesker er at gøre sig selv til forbryder". Nielsen bemærker om den replik, at den ikke kan værdsættes nok, og tilføjer, at den ofte udelades af hans kritikere.

Munk fremstilles i bogen som så nærværende, at man uvægerligt rammes af gnister fra det bål, som brændte i ham.

Netop kritikken gør Svend Aage Nielsen en del ud af at kommentere, dels fortidens repræsenteret af Knud Hansen og Oscar Geismar, dels nutidens repræsenteret af Henning Tjørnehøj og Georg Metz.

Om Tjørnehøj siges det, at han kun fremhæver halvdel af, hvad Munk udtrykker, og lader det gælde for hele sandheden. Metz citeres blandt andet for at hævde, at Munk var "erklæret fascist". Og som Nielsen med rette påpeger, burde den påstand have været dokumenteret, så læserne var blevet bekræftet i, at Munk har erklæret, hvad han beskyldes for.

Central for kritikkerne af Kaj Munk har den tale været, som han den 28. juli 1940 holdt på gymnastikhøjskolen i Ollerup. Meget besynderligt er det, at de har valgt at forholde sig til et misvisende avisreferat, hvor de passager, der skønnedes at være anstødelige for besættelsesmagten, er udeladt. Svend Aage Nielsen vurderer talen helt anderledes end kritikkerne, idet han lader det spørgsmål stå åbent, om ikke den lagde kimen til modstanden mod besættelsesmagten og dermed til det brud, der den 29. august 1943 blev taget med den.

CLAUS GRYMER

grymer@k.dk